

İnternet İçin Elektirel Okuryazarlık Ölesi

RECOMMENDED CITATION

memjavad (2026). İnternet İçin Elektirel Okuryazarlık Ölesi. Turkish Psychological Scales. Retrieved from <https://tr-scales.arabpsychology.com/?p=23675>

Özet

Bu ölçek, Sibel Dal ve Saym Aktay tarafından 2015 yılında, bireylerin internet ortamında kararlaştırmaları bilgileri ele?tirel bir bakış açısıyla değerlendirme ve yorumlama becerilerini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek, özellikle dijital bilgi akışının yoğunlaştığı günümüzde, kullanıcıların çevrimiçi içeriklerin güvenilirliğini, doğruluğunu ve tarafsızlığını sorgulama düzeylerini nicel olarak tespit etmeyi amaçlamaktadır. Ele?tirel okuryazarlık becerilerini tek bir yapı altında toplayan ölçek, toplam 27 maddeden oluşmakta ve 5'li Likert ölçeği formatında uygulanmaktadır.

Geliştirme çalışması, ölçeğin güvenilir olduğunu ve yapısal olarak tek boyutlu bir yapıyı temsil ettiğini ortaya koymuştur. Bu araç, eğitim bilimleri ve iletişim araştırmaları alanlarında, dijital çağın getirdiği bilgi kirliliği karşısında bireylerin bilişsel savunma mekanizmalarının incelemek için önemli bir araç sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler

?nternet, Ele?tirel Okuryazarlık, Dijital Okuryazarlık, Ölçek Geliştirme, Bilgi Değerlendirme, Medya Okuryazarlığı.

Yazarlar

Sibel DAL, Saym AKTAY

Amaç

?nternet için Ele?tirel Okuryazarlık Ölçeği'nin temel amacı, internet kullanıcılarının çevrimiçi bilgi kaynaklarına yönelik sahip oldukları ele?tirel tutum ve davranışları ölçmektir. Geliştiriciler, hızla artan dijital içerik hacmi karşısında bireylerin bilgiyi pasif bir şekilde kabul etmek yerine, aktif bir şekilde analiz etme, sorgulama ve değerlendirme yeteneklerini belirlemeyi hedeflemiştir.

Bu ölçek, kullanıcıların web sitelerindeki içeriği okurken, kişisel görüşleri gerçek bilgilerden ayrımsa, varsayımlarla karışan verileri ayırt etme ve edinilen bilgileri daha önceki bilgi birikimleriyle ilişkilendirme gibi karmaşık bilişsel süreçleri ne şekilde kullandığını ortaya koymaktadır. Elde edilen veriler, eğitim programlarının ve müdahale çalışmaları için etkinliğini ölçmekte kullanılabilir.

Yapı

Ölçek, "?nternet için Ele?tirel Okuryazarlık" adı verilen tek bir psikolojik yapıyı ölçmektedir. Bu

yap?, bireyin internet ortam?nda gezinirken sergiledi?i yüksek düzeyli ele?tirel dü?ünme becerilerinin bir göstergesidir. ?nternet ?çin Ele?tirel Okuryazarlık, yalnızca okuma yetene?i ile s?n?rlı olmay?p, aynı zamanda bilginin kayna??n?, amac?n? ve ba?lam?n? sorgulamay? da içerir.

Ölçülen temel bile?enler arasında; kaynak güvenilirli?ini sorgulama, önyarg?lar? tespit etme, farklı bak?? aç?lar?n? de?erlendirme ve bilginin güncelli?ini kontrol etme gibi kritik beceriler yer almaktadır. Ölçek, bu bile?enleri tek bir bütüncül boyut altında ele alarak, kullanıcılar?n dijital içerik tüketimindeki olgunluk seviyesini ortaya koyar.

Geçerlik

Ölçe?in geli?tirme çal??mas?nda geçerlik analizleri, arac?n ölçmeyi amaçlad??? yap?y? do?ru bir ?ekilde ölçtü?ünü göstermek için gerçekleştirilmiştir. Yap? geçerli?i, faktör analizi sonuçlarıyla desteklenmiştir; bu analizler 27 maddenin tek bir anlamlı boyut altında topland???n? do?rulam???tır.

Kapsam geçerli?ini sa?lamak amacıyla, ölçek maddeleri alan yaz?n taraması ve uzman görüşleri do?rultusunda belirlenmiş, böylece ölçe?in ele?tirel okuryazarlık yap?s?n?n tüm yönlerini temsil etti?i varsayılmıştır. Her ne kadar orijinal kaynakta detaylı korelasyonel geçerlik (ölçüt ba??mlı veya yakınsak geçerlik) verileri sunulmasa da, yap?sal bütünlük, arac?n teorik geçerli?ini desteklemektedir.

Güvenirlik

Ölçe?in güvenilirlik çal??ması, arac?n zaman içinde ve farklı durumlarda tutarlı sonuçlar üretti?ini göstermiştir. Orijinal kaynakta ölçe?in güvenilir oldu?u açıkça belirtilmiştir.

Güvenirlik, genellikle Cronbach's Alpha iç tutarlılık katsayısı kullanılarak test edilmiş olup, elde edilen yüksek katsayı, ölçekteki 27 maddenin birbirleriyle tutarlı olduğunu ve aynı temel yapıyı ölçmeye katkıda bulundu?unu göstermektedir. Bu yüksek iç tutarlılık, ölçe?in psikometrik açıdan sağlam olduğunu ve araştırmalarda güvenle kullanılabilece?ini işaret etmektedir.

Faktör Analizi

?nternet ?çin Ele?tirel Okuryazarlık Ölçe?i'nin yap?sal geçerli?ini incelemek üzere yürütülen faktör analizi, ölçe?in beklenen teorik yapıyla uyumlu olduğunu kanıtlamıştır. Analizler sonucunda, ölçe?in tek boyutlu bir yapıyı sergiledi?i belirlenmiştir.

Bu tek boyutlu yapı, internet içeri?ini de?erlendirmeye yönelik tüm ele?tirel bilişsel süreçleri kapsayıcı bir ?ekilde temsil etmektedir. Toplam 27 maddenin tamamı, bu ana faktör altında

yüksek yük de?erleri göstermi?, böylece ölçe?in parsimonious (az ve öz) ve güçlü bir yap?ya sahip oldu?u ortaya konmu?tur.

Ölçüm Arac?

Test Türü: Geli?tirme (Development)

Format: 27 maddeden olu?an, tek boyutlu, öz bildirim (self-report) envanteri.

Derecelendirme: 5'li Likert ölçe?i kullan?lmaktad?r: 1 (Hiçbir zaman), 2 (Nadiren), 3 (Ara s?ra), 4 (Ço?unlukla), 5 (Her zaman).

Mevcut Dil: Türkçe

Popülasyon Grubu: Genel internet kullan?c?lar? ve ö?renciler (Özellikle e?itim ara?t?rmalar?nda kullan?ma uygundur).

Ya? Grubu: Genç yeti?kinler ve yeti?kinler (Çevrimiçi medya okuryazarlık becerilerine sahip olgun bireyler).

Popülasyon Detaylar?: Türkiye'deki çe?itli örneklemeler üzerinde geli?tirilmi?tir.

Test Metodolojisi: Kat?l?mc?lar?n, belirtilen ele?tirel okuryazarlık davran?mlar?n? internet kullan?mlar? s?ras?nda ne s?kl?kta sergilediklerini i?aretlemeleri esas?na dayan?r.

Anahtar Kelimeler

Dijital Medya, Bilgi Güvenilirli?i, Ele?tirel Düşünme, Çevrimiçi Bilgi, Psikometrik Özellikler, Tek Boyut.

Yazarlar

Yazar ORCID Tan?mlay?c?: Sa?lanmam??t?r.

Kurum E-posta Adresleri: sayimaktay@gmail.com

Yaz??ma Adresi: Yazarlar?n güncel akademik kurum bilgileri için kaynak makaleye ba?vurulmalıdır.

?zinler, Ücret ve Test Y?li?

Ölçek, 2015 y?l?nda yay?mlanan akademik bir çal??ma sonucunda geli?tirilmi?tir. Ölçe?in ticari

olmayan akademik araştışmalarda kullanılm genellikle yazarların iznine tabidir. Kullanım izni ve olası ücretler hakkında bilgi almak için sorumlu yazar Sayım Aktay ile e-posta yoluyla iletiğime geçilmesi önerilmektedir.

Kaynaklar

Dal, S., & Aktay, S. (2015). İnternet İçin Eleştirel Okuyazarlık Ölçeği geliştirme alışması. *Journal of Academic Studies*, 17(67), 185-199.

Orijinal makalenin PDF dosyası buradan indirilebilir: [internet-icin-elestirel-okuyazarlik-olcegi-toad.pdf](#)

Çalışmanın Academia.edu bağlantısı: [academia.edu](#)

İnternet İçin Eleştirel Okuyazarlık Ölçeği Maddeleri

ÖNEMLİ: Aşağıdaki ölçek maddeleri orijinal dillerinde korunmuş olup, hiçbir şekilde değiştirilmemiştir. Ölçek, toplam 27 madde içermektedir. Aşağıda örnek maddeler sunulmuştur:

- 1 Bir web sitesindeki içeriği okurken, o konuda daha önce edindiĐim bilgilerle iliĐki kurarım.
- 2 Web sitelerinde, gerçek bilgilerle kişisel görüşleri ayırt etmeye çalışırım.
- 3 Web sitelerindeki içeriklerde, varsayımlarla kanıtlanmış bilgileri ayırt etmeye çalışırım.